

Een tweedejaars nieuwkomer bij jou in de groep

Samen leren, samen kansen zien

Voorwoord

Binnenkort krijg je een leerling van de Internationale Taalklas (ITK) in jouw groep. We kunnen ons voorstellen dat je behoefte hebt aan handige informatie en praktische tips. Vandaar dit boekje.

Op dit moment, juni 2024, telt de ITK rond de 300 leerlingen. Kinderen uit alle windstreken, van 4 t/m 13 jaar en van 47 verschillende nationaliteiten.

De laatste paar jaar heeft de school een flinke groei doorgemaakt, onder andere door de oorlog in Oekraïne, de toegenomen vluchtelingenstroom naar Nederland en 'internationalisering' in het algemeen. De kans dat er een leerling van de ITK bij jou in de klas komt wordt steeds groter. Het adviescentrum HaarlemTaal (opgericht in 2018, gekoppeld aan de ITK en ook verbonden aan de expertisepool van het Samenwerkingsverband Zuid-Kennemerland) denkt en kijkt graag met je mee. Bijvoorbeeld bij het afstemmen op de onderwijsbehoeften van een nieuwkomer die de Nederlandse taal nog onvoldoende machtig is, of die op dit gebied nog extra ondersteuning kan gebruiken.

Sinds februari 2019 is er het ITK-maatjesproject. Een ondersteuningsprogramma voor scholen waarbij een leerkracht/ib-er/ondersteuner, het ITK-maatje, drie jaar wordt opgeleid om de kennis over 'meerjarige' nieuwkomers binnen de eigen school te verspreiden. Als vervolg op dit project is in januari 2023 de PEN-Training (Project Expertisedeling Nieuwkomers) van start gegaan. Een soortgelijk project als het ITK-maatjesproject, waarbij de PEN-deelnemers een jaar worden opgeleid. Beide projecten lopen eind schooljaar 2025 af. Momenteel doet het adviescentrum, gesteund door het Samenwerkingsverband, onderzoek naar hoe er een goed structureel aanbod voor al deze leerlingen in de regio Zuid-Kennemerland kan worden opgezet.

De informatie en tips in dit boekje helpen je alvast op weg naar een goede start met jouw tweedejaars nieuwkomer in de groep. Daarnaast staan wij natuurlijk klaar om je verder te helpen, zodat je nieuwe leerling zich snel veilig en thuis voelt in jouw groep!

Juni 2024

Team Adviescentrum HaarlemTaal in samenwerking met de Internationale Taalklas Haarlem

Samen leren, ondersteunen en adviseren

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Gedicht ('Woorden')	3
Het bieden van veiligheid	4
Aan het werk in de groep	8
Woordenschatonderwijs	14
Mondelinge taalontwikkeling	20
Meertaligheid	21
Communicatie met ouders die geen Nederlands spreken	22
Geld en regelgeving	23
Tot slot	23
Casus	24
E-learning, software en andere informatiebronnen	26
Colofon	28

Woorden

Ik weet je spreekt mijn taal niet
Voor jouw woorden staat een hek

Ik kan je niet begrijpen
Maar ik wil graag in gesprek

Want ik zie al aan je ogen
je wilt meedoen met ons spel

Lekker spelen, rennen, springen
Dat kun je gelukkig wel

Mag ik dan iets aan je zeggen
Je bent welkom in ons land

Jij hoeft niks uit te leggen
Ik pak gewoon je hand

Ik laat het je wel zien
Hier is ook gewoon een school

Een klas met juf of meester
Deuren, ramen, plein met goal

Meisjes die best lief zijn
en natuurlijk soms ook boos

Jongens die heel stoer doen
Beetje indruk maken, kansloos

Je hebt mama's, papa's, opa's, oma's,
neven, nichtjes, broertjes, zussen

Daar zitten de allerliefste, mooiste
Maar ook nare en gemene tussen

Leer mij jouw woorden
Dan leer ik jou die van mij

Elk woord dat je leert
Brengt je dichterbij mij

Als we samen kunnen praten
Dan zijn we beiden blij.

*Uit: het boek 'Wie ben jij? Nieuwkomers op school'
van uitgeverij Pica*

Het bieden van veiligheid

Het allerbelangrijkste is dat een kind zich veilig voelt. Pas dan kun je immers leren. Win daarom het vertrouwen van het kind, zorg dat het kind succes ervaart en dat zijn zelfvertrouwen groeit. Begeleid het groepsproces bij de komst van de nieuwe leerling. Nieuwkomers kunnen gedurende het hele jaar instromen. Dat betekent dat er bij binnenkomst van deze leerlingen aan het groepsproces moet worden gewerkt. Doe groepsactiviteiten en energizers waardoor de leerlingen elkaar leren kennen en vertrouwen. Verderop in dit hoofdstuk staan voorbeelden van energizers.

Tips voor het bieden van veiligheid:

- Laat het kind en de ouders voelen dat ze welkom zijn.
- Laat de ouders merken dat je begrijpt dat het voor hen ook moeilijk is, weer een nieuwe school in dat vreemde land waarvan ze de taal niet spreken. Je kan daarbij niet zo veel taal gebruiken, maar je kan wel je lichaamshouding en je mimiek inzetten, het woordje 'welkom' gebruiken en ouders uitnodigen in je klas. Laat hen zien wat er allemaal gebeurt, waar de kinderen hun jas kunnen ophangen en waar ze naar het toilet kunnen. Let op je taalgebruik, spreek langzaam en duidelijk.
- Bedenk dat het in de meeste landen ongebruikelijk is voor ouders om zomaar de school binnen te lopen. In veel landen komen de ouders alleen op uitnodiging naar school. Ze zijn niet gewend dat ze uit zichzelf mogen komen vragen hoe het gaat met hun kind. Daardoor lijken ze minder betrokken, maar dat betekent niet dat ze dat ook zijn. Vertel ouders dus expliciet dat ze mogen komen, dat je dat ook verwacht. Vertel er ook bij wanneer ze welkom zijn. Op pagina 22 staat meer informatie over de communicatie met ouders.
- Zorg voor de komst van de nieuwe leerling voor een tafel, een stoel en een gevulde etui.
- Een plekje in de buurt van de juf of meester is fijn voor de nieuwkomer, zodat er makkelijk (oog) contact kan worden gemaakt. Op die manier kan je ook even een korte instructie geven, waarna de leerling weer verder kan.

- Het is fijn voor de leerling als er een maatje is bij wie hij/zij terecht kan met vragen. Het maatje kan een rondje door de school doen en alle plekken aanwijzen die handig zijn om te weten. Als het maatje dezelfde taal spreekt, is dat helemaal fijn voor de nieuwkomer.
- Praat langzaam en gebruik eenvoudige taal.
- Maak alles zoveel mogelijk visueel. Dit kan eenvoudig via afbeeldingen op de computer of het digibord.
- Plan een paar momenten op de dag waarop je met het kind praat of samen bezig bent. Dat kan tijdens het binnenkomen of het naar huis gaan, tijdens het eten of op momenten dat er zelfstandig wordt gewerkt. Dit vergroot de vertrouwensband met het kind.
- Benoem wat het kind aan het doen is, doe zelf voor of wijs aan.
- Gebruik pictogrammen voor de dagplanning, zodat het kind weet wat het kan verwachten.
- Laat het kind, na de klassikale uitleg, aan jou vertellen wat het moet doen. Op die manier kun je nagaan of de instructie ook echt begrepen is.
- Wat kan het kind doen als het even niet verder kan? Vaak hebben ze aan een kleine aanwijzing genoeg om weer door te gaan. Kan het kind bij jou terecht? Of kan het vragen stellen aan het maatje? Kan het kind de iPad gebruiken om even een afbeelding of de vertaling op te zoeken? Het is belangrijk voor de leerling om dit van tevoren te weten.
- Maak gebruik van SayHi of Google Translate.
- Plan momenten/activiteiten waarop het kind de andere kinderen kan leren kennen (bijvoorbeeld energizers).

Dit alles zal ertoe bijdragen dat het kind zich veilig gaat voelen in de klas. Pas dan kan het tot leren komen!

Traumasensitief onderwijs

Niet alle nieuwkomers hebben een trauma, maar wel hebben zij allemaal een landverhuizing meegemaakt waarbij ze veel hebben moeten achterlaten. Wanneer je handelt volgens de principes van traumasensitief onderwijs (TSO), samen met bovengenoemde tips, kun je het kind helpen zich veilig te laten voelen en zich zodoende verder te ontwikkelen. De kern van TSO is dat je kijkt naar waar het gedrag van leerlingen vandaan komt. Doordat je inzicht krijgt in wat een leerling meemaakt, kun je zijn of haar gedrag beter begrijpen en daarnaar handelen.

Meer informatie over traumasensitief onderwijs kun je vinden op: [Traumasensitief onderwijs - LOWAN](#)

Energizers

Een energizer is een kleine opdracht die zorgt voor afwisseling in de les, voor het losmaken van de energie en voor het richten van de aandacht. Het doel is ook dat er even een moment is van plezier maken met elkaar. Hieronder staan wat voorbeelden.

Tel door de ruimte

De leerlingen staan in een kring. De leerkracht zegt: *“Vanaf nu gaan jullie één voor één tot tien tellen, maar ik geef niet aan wie en wanneer. Zodra per ongeluk twee leerlingen tegelijkertijd het volgende getal zeggen, beginnen we opnieuw.”* Lukt het om tot tien te tellen? En lukt het ook met bijvoorbeeld de tafel van 6?

Variant: lopen door de ruimte.

Ieder kind verdient goed onderwijs

Wie is het?

Als spelleider neem je 1 persoon uit de klas in gedachten. Iedereen gaat staan. Om de beurt stelt iemand een vraag aan de spelleider om erachter te komen wie de spelleider in gedachten heeft.

Bijvoorbeeld: Heeft hij/zij een bril? Antwoord: Nee. Dan mag iedereen met een bril gaan zitten.

Antwoord: Ja. Dan mag iedereen zonder bril gaan zitten. Vervolgens komt de volgende vraag. Hoeveel vragen heeft de klas nodig om achter de persoon te komen die de spelleider in gedachten heeft?

Variant: Laat een leerling voor in de klas staan en iemand in gedachten nemen.

De muzikant

Stuur één leerling de klas uit. Spreek met de klas af wie de muzikant is. De leerling wordt weer de klas in geroepen. De hele klas doet steeds de muzikant na (klappen, trommelen, rondje draaien), terwijl de leerling moet ontdekken wie er steeds de beweging bedenkt/begint. Je kunt dit uitbreiden naar twee muzikanten. De andere kinderen kunnen zelf kiezen wie van de muzikanten ze nadoen.

Veertje blazen

De kinderen vormen groepjes van twee of drie. Elk groepje krijgt een veertje. Op een signaal beginnen de spelers in elk groepje te blazen om de veer in de lucht te houden. De spelers mogen de veer niet aanraken met hun handen of met hun lichaam. De groep die de veer het langst in de lucht kan houden, heeft die ronde gewonnen.

Levend memory

Eén of twee leerlingen gaan even op de gang staan. Andere leerlingen maken koppels en spreken een gebaar af (bijvoorbeeld duim omhoog, of lange neus). Alle leerlingen leggen beide handen op hun benen. De leerlingen van de gang komen terug in de klas. Steeds worden door deze leerlingen twee zittende leerlingen (de ‘memorykaartjes’) aangewezen die hun gebaar moeten laten zien. Zijn de gebaren hetzelfde, dan is er één punt verdiend.

Aan het werk in de groep

Stel: in jouw groep 6 met 25 leerlingen krijg je binnenkort een leerling vanuit de ITK erbij. Dit kind is sinds een jaar in Nederland. De nieuwkomer is met zijn familie gevlucht vanuit een land in oorlog. Het kind heeft onderwijs gehad, maar door de vlucht ook veel onderwijs gemist.

In de ITK heeft de leerling Nederlands leren lezen en schrijven. Het kind heeft erg hard gewerkt en veel vorderingen gemaakt, maar het (taal)niveau is uiteraard nog niet op het niveau van de Nederlandse leerlingen in jouw groep.

De nieuwe school krijgt altijd van tevoren het overdrachtsdocument opgestuurd. Hierin staat beschreven wat het kind in het ITK-jaar heeft gedaan en hoe dit is gegaan. In dit document staan concrete doelen (dle's) waarbij jij als nieuwe leerkracht van het kind kan aansluiten. Ook vindt er altijd een warme overdracht plaats tussen de leerkracht van de ITK en de leerkracht van de ontvangende school.

Dit is een voorbeeld van een onderdeel uit het overdrachtsdocument waarin te zien is hoe het kind scoort op de te behalen doelen:

Na 39 weken - februari '24

	Minimumdoel	Behaald	Aantal goed/ tijd/ score
Grafemen	34	34	
Aud.synthese	20	20	
DMT	Dle 27	Dle 29	232 goed
AVI	M6	M6	M6= beheersing (1'40 m 4 ft), E6= frustratie (1'58 m 8 ft)
SVT hoofdrekenen	Dle 35	Dle 36	91 goed
SVT rek/wisk	Dle 40	Dle 43	Blok 4: 35 goed
Begrijpend lezen	M4 III (Cito)	E3 II M4 III	36 goed (van 40) 28 goed (van 40)
PI dictee	Dle 24 (was dle 20)	Dle 23	75 goed
TAK receptief	3250	4067	61 goed
TAK productief	2450	2250	9 goed

Hoe pak je dit aan?

Maak een plan met doelen.

Aan veel activiteiten kan het kind met de groep meedoen. Denk aan buitenspelen, gymnastiek, knutselen, muziek en andere klassikale activiteiten. Daarnaast kan je per vakgebied bekijken waar de leerling bij kan aansluiten of waar extra oefening bij nodig is.

Zorg dat het kind voldoende succesmomenten ervaart. Er is heel veel wat het kind al wel kan. Speel daarop in!

Jij kan als leerkracht niet de (taal)achterstand in dat ene jaar wegwerken. Een nieuwkomer heeft 5 tot 7 jaar de tijd nodig om zich de taal eigen te maken. Wist je al dat de eerste vier jaar de resultaten niet meetellen in de schoolopbrengst?

Tip: maak gebruik van de nazorg die de ITK biedt! Zij kijken en denken graag met je mee en kunnen je tips en adviezen op maat geven.

Taal

Taalmethodes zijn vaak moeilijk hanteerbaar voor nieuwkomers. In de ITK hebben kinderen alleen in werkboeken gewerkt. Boek en schrift is nieuw voor hen. Wat wordt er precies bedoeld met een opdracht? Maak een schifting, laat te moeilijke opdrachten vervallen of laat alleen een woord invullen in plaats van een hele zin overschrijven. Een taalmaatje is ook een optie; deze leerling helpt het kind met de opdracht. Een andere mogelijkheid is om de oefening mondeling met de leerling te doen. Houd de doelen in de gaten, verwacht niet van het kind dat het de stof moeiteloos kan volgen. Naast het werken uit de taalmethode kan het kind extra taaloefeningen doen op de computer of werken in een woordenschatboekje (zoals Stenvert NT2), of extra spellingcategorieën inoefenen. Taalbos is ook een optie. Dit is een complete adaptieve en digitale taalmethode, geschikt voor nieuwkomers. Zorg ervoor dat de taak duidelijk is en doe het structureel, zodat het kind weet waar het aan toe is.

Spelling

De leerling verlaat de ITK met een concreet niveau, uitgedrukt in dle's. Breng de achterstand in kaart; welke categorieën heeft het kind nog niet aangeboden gekregen? Als de achterstand niet zo groot is, kan de leerling meedoen met het klassenaanbod en daarnaast de categorieën extra inoefenen die in de ITK nog niet aan bod zijn gekomen (wellicht tijdens taaltijd, zie hierboven).

Tip: scholen die met STAAL werken, kunnen via het adviescentrum een PowerPoint toegestuurd krijgen die helpt om de leerling een inhaalslag te laten maken.

Technisch lezen

De nieuwkomer komt met een concreet niveau op het gebied van technisch lezen binnen (AVI en DMT). Hier kun je als leerkracht op aansluiten. Bedenk dat voor veel anderstaligen de Nederlandse klanken

nog erg lastig zijn. Blijf de klanken regelmatig oefenen en let op een juiste uitspraak door de leerling. Het helpt de leerling om dagelijks hardop te lezen op eigen niveau, onder begeleiding van de leerkracht of ondersteuner. Hier kan ook een klasgenoot bij helpen.

Begrijpend lezen

Begrijpend lezen is vaak lastig voor nieuwkomers. Laat filmpjes of afbeeldingen zien om het onderwerp duidelijk te maken. Maak gebruik van de voorkennis in de eigen taal. Wellicht weet het kind al veel van het onderwerp, alleen niet in het Nederlands. Besteed, naast de woorden die nodig zijn om de inhoud van de tekst te begrijpen, ook aandacht aan verwijswaarden in de tekst. Een woordje als 'er' kan verschillende betekenissen hebben (Kom je ernaar toe? Ik heb er 6. Wie gaat er mee?).

Rekenen

Kan het kind aansluiten bij de rekenmethode van de groep? Of moet het nog een inhaalslag maken? Redactiesommen zijn lastig voor nieuwkomers vanwege de hoeveelheid aan taal. Laat deze overslaan als het kind er nog niet aan toe is, of doe het samen met de leerling. Start met eenvoudige verhaaltjessommen en pas het aan aan het taalniveau van het kind. Ook meten, wegen, met geld rekenen of klokkijken is extra moeilijk voor nieuwkomers. Hierbij is het van belang om de opdrachten visueel te maken. Gebruik meet- en weeginstrumenten, (nep)geld en klokjes.

Is de achterstand te groot om aan te sluiten bij de groep? Dan kan de leerling wellicht werken in een boekje van een ander niveau of zelfs van een ander leerjaar. Geef korte en bondige instructies, zodat de leerling vlot door kan. Een weektaak (met pictogrammen) kan duidelijkheid en structuur bieden. Houd hierbij de doelen in de gaten. Beheerst een leerling de geoefende stof, ga dan verder. Een nieuwkomer moet de achterstand zo snel mogelijk inhalen, zodat hij kan aansluiten bij de groep. Hierbij hoeft de methode niet van kافت tot kافت te worden doorgewerkt.

Tips:

iMAT biedt rekentaal in de thuistaal. Kinderen begrijpen de rekentaal dikwijls niet, zeker als ze thuis geen Nederlands spreken. De iMAT is een hulpmiddel voor deze kinderen in de klas, en om ouders te betrekken bij het onderwijs. Ook interessant voor leerkrachten, begeleiders en vrijwilligers.

Matific is een wereldwijd rekenleerplatform dat beschikbaar is in 40 talen. Matific biedt online oefenmateriaal om rekenen praktisch en inzichtelijk te maken voor leerlingen van groep 1 tot en met groep 8. De leerlingen kunnen hiermee zowel op school als thuis oefenen (beschikbaar op laptop, tablet en telefoon).

De nieuwkomer kan grote sprongen maken!

Zaakvakken

Bij zaakvakken komt veel taal kijken, waardoor dit ook aanpassing voor de nieuwkomer behoeft. Met afbeeldingen of een filmpje kan je inzichtelijk maken waar de les over gaat. Het klassikale gedeelte kan de leerling wellicht meedoen, via een verhaal of film. Bekijk van tevoren welke opdrachten wel met de groep meegedaan kunnen worden en welke niet. Kan een maatje uitkomst bieden? Of kunnen opdrachten samen met de leerkracht mondeling worden gedaan?

Bij de zaakvakken kan ook specifiek aan woordenschatuitbreiding worden gewerkt.

Het is heel leuk om de kinderen een woordenboek te laten aanleggen. Selecteer als leerkracht 10 woorden die in die les gekend moeten worden om de inhoud te kunnen begrijpen. Laat deze woorden opzoeken op internet en de afbeelding uitprinten of natekenen. Ook kan de leerling dit woord naast het Nederlands in de eigen taal opschrijven. Met deze woorden kunnen zinnen gemaakt worden en op een gegeven moment zelfs een verhaal. Zo ontstaat een woordenboek waarin de kinderen regelmatig kunnen terugkijken en woorden kunnen opzoeken. De leerkracht kan dit boekje ook gebruiken om te controleren of het kind de woorden daadwerkelijk heeft opgeslagen.

Via internet kan je meertalige leermiddelen rondom allerlei thema's de klas binnenhalen. Zoals ondertitelde YouTube-filmpjes, Nieuwsbegrip, woordenlijstjes, vertaalde Wikipediapagina's, spelletjes en oefeningen. Kinderen kunnen hier vaak goed mee overweg, mits ze de ruimte krijgen.

LOWAN leerlijnen

LOWAN (ondersteuning onderwijs nieuwkomers) heeft leerlijnen ontwikkeld om te zorgen voor meer uniformiteit in de werkwijze in het nieuwkomersonderwijs. Deze leerlijnen kunnen ook op de

reguliere school worden gebruikt voor doorstromers van de ITK. De leerlijnen beschrijven wat in het nieuwkomersonderwijs aan bod moet komen voor een goede doorstroom naar het reguliere onderwijs. Ontvangende scholen kunnen op die manier voortbouwen op wat de nieuwkomersleerling nodig heeft om uiteindelijk te kunnen aansluiten bij leeftijdsgenoten.

Daarnaast zorgen de leerlijnen ervoor dat (beginnende) leerkrachten meer zicht krijgen op de leerdoelen die in het lesstofaanbod gedekt moeten zijn, zodat wordt aangesloten bij wat een leerling nodig heeft en bij de kennis en vaardigheden waarover een leerling al beschikt. Op het moment van schrijven van dit boekje werkt de werkgroep leerlijnen van LOWAN aan uitbreiding van de leerlijnen tot en met groep 8. Voor leerlingen van de ITK zijn de huidige leerlijnen zeker in het eerste jaar na doorstroom al goed bruikbaar.

(Bron: Leerlijnen - LOWAN)

Woordenschatonderwijs

Bij het aanleren van woorden maken we onderscheid tussen receptieve en productieve beheersing. Van receptieve woordkennis is sprake als het kind het woord kan aanwijzen. Als het kind het woord productief beheerst, kan hij het woord zelf gebruiken.

Een Nederlandstalig kind dat op de basisschool start in groep 1, heeft al een receptieve woordenschat van 3.000 woorden. Eind groep 8 kennen deze kinderen 17.000 woorden. Een anderstalig kind verlaat de basisschool met een woordenschat van 10.000 woorden. Een nieuwkomer start vaak letterlijk met nul Nederlandse woorden. Er is dan ook veel in te halen voor deze kinderen.

We weten vanuit de praktijk en vanuit onderzoek dat de woordenschat een belangrijke voorwaarde is voor schoolsucces. Een grote woordenschat maakt dat nieuwe kennis makkelijker wordt verworven, omdat het gekoppeld kan worden aan bestaande kennis. Ook biedt een grote woordenschat voordelen bij het proces van aanvankelijk lezen. De leerling kent de te verklanken woorden al, en dat vergemakkelijkt de directe woordherkenning. De belangrijkste oorzaak voor de uitval bij begrijpend lezen vormt een geringe woordenschat. Uiteraard heeft dit ook consequenties voor de zaakvakken.

Het is dus van belang dat we alle kinderen, maar vooral de anderstaligen, goede basiswoorden aanleren zodat ze voldoende kapstukken hebben om nieuwe woorden op te pikken.

De basis van het aanleren van nieuwe woorden is dat je ze moet aanbieden en herhalen in diverse situaties. Daarnaast is het belangrijk dat je de woorden zo aanbiedt dat het kind de woorden makkelijk in zijn persoonlijke woordennetwerk kan opnemen.

Gestructureerd woorden aanbieden is noodzakelijk en helpt om zowel de receptieve als de productieve woordenschat van de leerlingen systematisch te vergroten.

De Viertakt

Een bekende woordenschatdidactiek is de 'Viertakt', zoals beschreven in het boek 'Met woorden in de weer' van Verhallen en Van den Nulft. De Viertakt is opgebouwd uit vier fasen.

boom

De eerste stap bestaat uit het **voorbewerken**: het introduceren van de woorden en hun betekenissen. De kinderen worden voorbereid op het onderwerp en betrokken bij de context waarin de woorden naar voren komen. Tegelijkertijd wordt er gezocht naar aanknopingspunten in het woordenschatnetwerk van de kinderen. Zo kunnen nieuw te leren woorden worden gekoppeld aan ervaringen en aan andere woorden die de kinderen al kennen. Deze eerste fase hoeft niet lang te duren. Als de woorden in een duidelijke context staan, kun je vrij snel overgaan tot het uitleggen van de betekenis van de woorden.

De tweede stap is het **semantiseren**: de woordbetekenissen worden verduidelijkt in een context. De tijd die hieraan wordt besteed kan variëren van een tot vijf minuten, afhankelijk van het aantal uitbreidingswoorden en de snelheid waarmee de leerkracht de betekenisaspecten kan belichten. Vervolgens is het noodzakelijk dat de leerlingen aan het woord komen. Samen met de leerkracht moeten zij eigen betekenisverbindingen gaan leggen en verkennen bij het betreffende woord. Dit kan bijvoorbeeld met een woordweb, waarin betekenisverbindingen met andere woorden worden gelegd die zichtbaar worden door getrokken lijnen tussen de woorden. Daarbij kunnen afbeeldingen of korte contextzinnen worden gebruikt.

De derde stap is het **consolideren**: herhalen en inoefenen van de woorden en hun betekenissen. Daarbij is het belangrijk dat de kinderen de woorden eerst receptief goed aanleren en daarna een langzame overgang maken naar het productief leren van de woorden. Het consolideren kan over een langere tijd worden uitgespreid. Er zijn veel manieren waarop de woorden inge oefend kunnen worden, zoals met spelletjes (memory), drama (uitbeelden, toneelstukje) of beeldende vorming (tekenen, knutselen). Voorbeelden vind je hieronder.

De vierde stap betreft het **controleren**: de leerkracht controleert of het woord en de behandelde betekenissen verworven zijn. Dit kan op verschillende manieren. Vaak zal de leerkracht in de fase van het consolideren (stap 3) ongemerkt controleren of de leerlingen de woorden en betekenisinhouden hebben verworven. Het is belangrijk dat ook op de langere termijn wordt gecontroleerd wat er aan kennis is blijven hangen.

Met de spelletjes op de volgende pagina kan je de aangeboden woorden consolideren:

bed

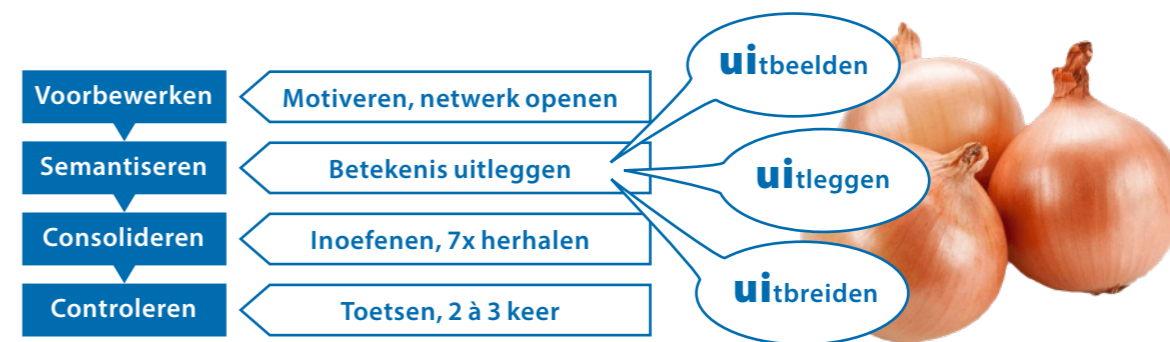
tafel

ei

ijs

wolk

Verboden woorden	Een kind moet iets vertellen over een onderwerp dat aan de orde is, maar mag de aangeboden woorden niet gebruiken
Geblinddoekt tekenen	Een kind geeft een ander kind de opdracht
Kimspel	Voorwerpen op tafel, eentje wegnemen, wat is weg?
Ja-nee	Een woord laten raden op basis van omschrijving of afbeelding: kind dat het raadt stelt ja-/neevragen
Klinkers/ medeklinkers weglaten	Woord raden uit het thema (kstnj – bkntj- khrn)
Klaspel	Lettergrepen van langere woorden klappen: welk woord kan het zijn?
Voeldoos	Vertellen wat je voelt (kenmerken), ander raadt het woord
Rugspel	Woord op voorhoofd of rug van kind plakken, door vragen stellen erachter komen welk woord wordt bedoeld
Gatentekst	Tekst waarbij het kind de geleerde woorden op lege plekken moet invullen
Woordweb	Kinderen maken een woordweb; wat weet je al?
Praatplaat	Zoek een praatplaat of grote illustratie uit een boek (thema) en laat het kind hierover vertellen
Eropuit	Maak een wandeling met het kind door de buurt, besteed aandacht aan 1 onderwerp (zoals verkeer, natuur). maak foto's. Laat het kind terug op school vertellen wat het heeft gezien. Praat in volgende les over de foto's en laat zinnen erbij bedenken
Zinnenbrij	Gooi een heleboel woorden in een bak, kind grabbelt een aantal woorden en maakt hier een zin mee
Stripverhaal	Haal de tekst in een stripverhaal weg. Kopieer het en knip in stukken. Kind legt het verhaal in, voor hem, de juiste volgorde en zet tekst in de ballonnen
Ik zie, ik zie wat jij niet ziet	Gebruik hiervoor de themawoorden
Galgje	Galgje spelen met themawoorden
Memory Domino	Plaatjes laten benoemen, bij domino de stippen vervangen door woorden of plaatjes
Boek zonder tekst	Kinderen schrijven de tekst

Meer consolideeroefeningen zijn te vinden in de boekjes op onze website: Mondelinge taal - Haarlem Taal

Woordclusters

In de praktijk lopen de verschillende fasen van de Viertakt bijna altijd in elkaar over en worden de woorden niet los van elkaar behandeld, maar in een cluster. Het is belangrijk om in deze clusters de betekenisverbanden helder te maken. Zo kan er een versnelling in de woordenschatuitbreiding worden bereikt. In plaats van één woord, worden nu drie of vier nieuwe woorden aangeleerd die onderling nauw verbonden zijn met elkaar.

Eerst receptief, dan productief

Ik hoor en ik vergeet
Ik zie en herinner het me
Ik doe en begrijp
Ik beweeg en ik begrijp nog steeds
(Chinees spreekwoord)

Label en concept

Aan ieder woord zijn twee aspecten te onderscheiden: het *label* en het *concept*. Met het label bedoelen we de naam. Het concept is de inhoud, de betekenis van het woord.

De appel: dit is het label (de naam)

Je kunt het eten, het is lekker: dit is de betekenis (het concept)

Een appel is fruit: dit is de netwerkstructuur

Kinderen die in hun eigen taal de betekenis van een woord al kennen, het concept begrijpen, hoeven eigenlijk alleen het nieuwe Nederlandse label te leren en te onthouden. Zij leren een woord sneller dan kinderen die ook in hun eigen taal niet bekend zijn met het concept van het woord. Denk bijvoorbeeld aan de woorden tafel en stoel. Deze woorden zijn redelijk universeel en ieder kind zal weten wat je ermee kunt doen. Anders is het met woorden als orkaan of zee. Het aanleren van deze woorden kost dus meer tijd en zal ook andere werkvormen vragen.

Label:
de appel

Concept:
rood
eten
kauwen
gezond
de schil

Netwerkstructuur:
een appel is fruit

Van dagelijkse taal naar schooltaal

We maken onderscheid tussen Dat (dagelijkse taal) en Cat (cognitief academische taal/schooltaal uit boeken).

Dagelijkse taal: winkel, kopen, boodschappen, afrekenen, duur...

Schooltaal: samenhang, leveren, berekenen, verklaren, desondanks...

Met alleen dagelijkse taal redden kinderen het niet in het onderwijs. Vanaf de middenbouw groeit de rol van de schooltaal. Bij Nederlandse kinderen verloopt de overgang van Dat naar Cat geleidelijk. Samen met ouders en leerkrachten maken de kinderen stapjes naar een abstractere manier van denken en praten.

Bij nieuwkomers verloopt dit proces meestal ingewikkelder. Ze moeten zich eerst talig kunnen redden. Vandaar dat er eerst veel aandacht moet worden besteed aan de omgang met anderen en aan het bekend raken in en om de school. Door verkenning in het echt (naar de winkel gaan en boodschappen doen), naspelen (winkel inrichten in de klas) of een filmpje kijken, krijgen de kinderen grip op veel dagelijkse woorden waarvan de concepten meestal bekend zijn uit hun moedertaal. Vandaaruit groeit de kennis en herkennen ze functiewoorden als voorzetsels, lidwoorden, verwijswaarden en werkwoorden.

Schooltaal is abstracter dan dagelijkse taal en daardoor soms best lastig voor nieuwkomers. Als deze kinderen via hun moedertaal al vertrouwd zijn met schooltaal, kunnen ze daarop voortbouwen. Kinderen die al geleerd hebben rekenkundig te redeneren of leesstrategieën toe te passen, kunnen dit ook relatief snel in een andere taal waarvan ze de dagelijkse taal voldoende beheersen. Tip om kinderen vertrouwd te maken met schooltaalwoorden: stel wekelijks een schooltaalwoord centraal. Noem dit woord vaak en geef er voorbeelden van.

Samenvatting

Bij het stimuleren van de taalontwikkeling van NT2-leerlingen komt meer kijken dan een effectieve methode of techniek. Taalontwikkeling hangt vooral ook samen met de leeromgeving en met de interactie in de klas. Een krachtige, taakgerichte leeromgeving is belangrijk. Er moet sprake zijn van een veilig en positief klimaat met betekenisvolle en functionele taken, en van ondersteuning door productieve interactie. Ook leren buiten de school is belangrijk, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij een sportvereniging als dat mogelijk is.

Bron: Kennisrotonde (wij-leren.nl). Op dit kennisplatform vind je nog veel meer informatie over dit onderwerp.

Mondelinge taalontwikkeling

Naast woordenschat is de (mondelinge) taalontwikkeling belangrijk. Kinderen zullen al veel taal oppikken van hun klasgenoten op de Nederlandse school. Daarnaast is het essentieel om hier als leerkracht specifiek aandacht aan te besteden. Verwoord wat er in de klas gebeurt ("We gaan nu eten en drinken") en wat jij doet ("Ik deel nu de rekenschriften uit"). Taal wordt dan gekoppeld aan handelen. Gebruik zoveel mogelijk middelen om het taalaanbod non-verbaal en visueel te ondersteunen, zoals uitbeelden, voordoen en concrete voorwerpen of afbeeldingen laten zien.

Koppel taal aan handelen!

Met tijdelijke, adaptieve hulp door jou als leerkracht, aangepast aan het niveau van de leerlingen (scaffolding) breng je het taalniveau van de leerlingen naar een hoger plan. Label materialen in de klas en laat het kind op die manier allerlei begrippen oefenen. Laat ze luisteren naar (prenten) boeken, zelfstandig lezen en het daarna eventueel aan jou als leerkracht navertellen. Mondelinge taalvaardigheid oefenen werkt het beste in kleine groepjes. Besteed ook aandacht aan de uitspraak en zinsbouw en verbeter dit op een positieve manier. De taalontwikkeling wordt ook gestimuleerd door de kinderen met elkaar te laten samenwerken of door coöperatieve werkvormen in te zetten.

Meertaligheid

Voor alle doorstromers van de ITK geldt dat zij meertalig zijn. Naast hun moedertaal hebben zij Nederlands geleerd. De ontwikkeling van de moedertaal heeft direct invloed op het leren van de Nederlandse taal. Als een leerling bijvoorbeeld in zijn moedertaal al heeft leren schrijven, zal dat gunstig zijn voor de schrijfontwikkeling in andere talen. Als er in de klas aandacht wordt besteed aan meertaligheid, komt dat het welbevinden, de taalontwikkeling, het taal- en cultureel bewustzijn en de motivatie van leerlingen ten goede.

Rekening houden met alle thuistalen van leerlingen kan op verschillende manieren:

- Erken en waardeer alle talen (bijvoorbeeld met een poster met WELKOM in alle talen)
- Vraag de leerling wat een (thema)woord is in de eigen taal en laat dat bij het Nederlandse woord met afbeelding schrijven. Hier kunnen de ouders ook bij worden betrokken.
- Laat leerlingen in de eigen taal overleggen, bijvoorbeeld bij rekenen, en dan terugkoppelen in het Nederlands.
- Laat leerlingen moeilijke begrippen opzoeken in de eigen taal via vertaalapps (SayHi, Google Translate, WayGo -gespecialiseerd in Aziatische talen-, Microsoft Translator).
- Meertaligheid en begrijpend lezen kunnen ook samengaan: laat kinderen een samenvatting van de tekst in hun eigen taal schrijven. Dit is ook in te zetten tijdens de zaakvakken.
- Geef leerlingen de mogelijkheid om een boek in hun eigen taal te lezen.

Communicatie met ouders die geen Nederlands spreken

Als ouders voor het eerst bij je op gesprek komen, is het belangrijk dat ze zich welkom voelen. Bedenk zelf vooraf wat je de ouders wilt vragen of vertellen. Geef bij aanvang van het gesprek ook duidelijk het doel aan. Spreek rustig en met niet te lange zinnen. Gebruik indien nodig visuele ondersteuning, zoals plaatjes, voorwerpen en gebaren. Maak als het kan gebruik van Google Translate of SayHi.

Soms hebben de ouders zelf een tolk mee die het gesprek kan vertalen (bijvoorbeeld een kennis), maar voor een vertrouwelijk gesprek is een officiële tolk een betere optie. Via Global Talk zijn tolken aan te vragen. Het telefoonnummer is 088-2555222. Het kan gaan om een telefonische tolk, maar een tolk op locatie laten komen is ook mogelijk.

Ook kunnen reguliere scholen gebruik maken van een schooltolk tegen een sterk gereduceerd tarief. Tenslotte is er de schooltolk-app waarmee je altijd binnen 60 seconden een tolk kan spreken.

Geld en regelgeving

Het is mogelijk om vanuit school 4x per jaar bijzondere bekostiging vanuit de overheid aan te vragen. Dit werkt met inschrijving van specifieke leerlingen op het BRIN-nummer van de school. Op de website van LOWAN staat vermeld welke leerlingen voor welke bekostiging in aanmerking komen.

(Bron: Bekostiging overheid - LOWAN)

Tot slot

Na het lezen van dit boekje ben je hopelijk enthousiast geworden om met een tweedejaars nieuwkomer aan de slag te gaan of om met hem/haar verder te werken. De tips kunnen je op weg helpen om de leerling een passend (onderwijs)aanbod te geven, zodat hij of zij zich veilig voelt en sprongen kan maken in de leerstof. Gaat er toch iets niet goed met het kind, betrek de ouders er dan als eerste bij; zij kennen hun kind het beste.

Heb je vragen of wil je dat we meekijken en meedenken over het aanbod voor een nieuwkomer? Neem dan contact op met adviescentrum HaarlemTaal (info@haarlemtaal.nl of bel 023-2200020).

Casus

A kwam in april 2021 naar Nederland vanuit Jemen. Ze is dan 8 jaar. Ze heeft 1 broer en 3 zussen, zij is de jongste van het gezin. Vader is al 1,5 jaar eerder naar NL gekomen. Moeder kwam later met de kinderen (gezinshereniging). Er is een contactpersoon vanuit Vluchtelingenwerk die de familie helpt om de weg te vinden in NL.

A heeft geen ingrijpende ervaringen opgedaan, vertellen de ouders bij de intake. Het is gezin is wel 1,5 jaar gescheiden geweest van elkaar. Toen ze 5 jaar oud was, is A gestart met kleuteronderwijs en vanaf 6 jaar ging ze naar de basisschool in Jemen. Vanaf april 2021 is ze naar een AZC-school gegaan in Friesland. Daarna is het gezin verhuisd naar Bennebroek. In november 2021 is ze gestart op de ITK in Haarlem. Bij de intake wordt aangegeven dat ze school leuk vindt, graag speelt met andere kinderen en actief en creatief is. Ze kan fietsen, maar niet zwemmen. A leest, spreekt en kan schrijven in het Arabisch. Ze heeft bij het AZC een start gemaakt met praten en lezen in het Nederlands. Als ze net 9 jaar is geworden, start ze in groep 4 op de reguliere school. Het steven is haar na de zomervakantie 2022 te laten doorstromen naar groep 5.

Leerkracht (groep 4): "A doet goed haar best en heeft vooral contact met een paar jongens. Wat ik lastig vind, is dat ze niet met alles mee kan doen met de groep op didactisch niveau en dat ze hierin ook weinig zelfvertrouwen laat zien."

Ambulant begeleider AC: "We hebben de school een tijd begeleid met het maken van een programma op maat voor deze leerling. Met de leerkracht en IB besproken dat als eerste de beginsituatie in kaart gebracht moet worden. Als A kan meedoen met de klassikale instructie en vervolgens de verwerking op haar niveau kan doen, zal haar zelfvertrouwen groeien omdat ze kan laten zien wat ze wél kan (succeservaring)".

Huidige leerkracht (groep 6): "Het gaat nu veel beter. Ze doet het op het gebied van spelling taal best heel goed. We gebruiken de nieuwste methode van Taal Actief, daarin wordt veel herhaling aangeboden. Er is veel aandacht besteed aan klanken en technisch lezen op dagelijkse basis. Voor woordenschat zijn woorden visueel gemaakt (woordmuur) en zoekt A plaatjes bij moeilijke woorden en schrijft deze woorden

op in een woordenboekje. A heeft meer zelfvertrouwen gekregen en ze groeit in haar curve. A kan steeds meer meedoen met de groep. Het contact met de ouders is goed. A is blij op school en voetbalt graag met de jongens! Ondertussen praat ze al goed Nederlands".

E-learning, software en andere informatiebronnen:

Content | Nieuwkomers in het regulier onderwijs (easygenerator.com)

Renske Boertien heeft deze e-learning voor de Prisma scholen in Almere ontwikkeld. Deze e-learning geeft je tips en handvatten, zodat je in staat bent om tweedejaars nieuwkomers goed op te vangen.

Op de website van Lowan (<https://www.lowan.nl>) staan veel lesmaterialen die geschikt zijn voor nieuwkomers. Ook op de website van Adviescentrum HaarlemTaal (<https://www.haarlemtaal.nl>) zijn materialen te vinden die gebruikt kunnen worden als extra oefening.

Software die gebruikt kan worden om extra te oefenen op het gebied van taal, naast de lesstof van de groep:

Bru-taal (<https://www.bru-taal.nl>) is een educatieve app met verschillende taal oefeningen voor kinderen in het basisonderwijs. De app is speciaal bedoeld voor kinderen met taalproblemen, maar kan ook gebruikt worden voor het oefenen van woordenschat en werkwoordvormen. Geschikt voor bovenbouw, vrij hoog niveau.

Muiswerk Muiswerk flexi - Zodat jij toekomt aan lesgeven - Rekenen - Nederlands - Engels - Duits - Frans - Spaans Muiswerk biedt oefenprogramma's aan voor begrijpend lezen, taal en rekenen.

Woordenschat in Beeld Woordenschat in beeld - Uitgeverij Zwijsen is een online game bij het domein woordenschat. Het spel kan worden ingezet als herhalings- of plustak bij Taal in beeld. Hiermee werken leerlingen doelgericht en op hun eigen niveau aan het vergroten van hun woordenschat.

Nieuwsbegrip XL (<https://www.nieuwsbegrip.nl>) biedt wekelijks begrijpend-lezenlessen, rekenopgaven en een video over een actueel onderwerp.

Weerwoord (Weerwoord | Kentalis: Weerwoord): Semantiseerlessen bij de woordenschatwoorden

van Nieuwsbegrip, gebaseerd op de aanpak 'Met Woorden In De Weer'. Er worden wekelijks lessen en woordplaten bij gemaakt voor TOS-leerlingen. Ook te gebruiken voor nieuwkomers.

Juf Jannie (<https://www.jufjannie.nl>): leuke educatieve spelletjes voor thuis.

Taalzee (<https://taalzee.nl>) is een taal oefenprogramma, als aanvulling op je taalmethode, waarmee kinderen hun taalvaardigheid kunnen trainen door de vissen in de zee gezond te houden.

K2 publisher (<https://www.k2-publisher.nl/>): op deze site zijn veel didactische en therapeutische materialen te vinden die ook geschikt zijn om te gebruiken voor anderstalige leerlingen. Spelletjes om klanken te oefenen en om de woordenschat uit te breiden bijvoorbeeld.

Probeer met de software vooral aan te sluiten bij wat er op school wordt gebruikt en stel het in op het niveau van het kind.

Boeken:

Speel je wijs (www.speeljewijs.com/speel-je-wijs-woordenschat/) werkt aan woordenschat in meer dan 100 dramalessen. De twee lesboeken vormen een doorgaande lijn voor de hele school in de vorm van theater, drama en spel.

De Bovenkamer (https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/zien-is-snappen_publicatie.pdf) of (<http://www.watenhoe-nt2.nl/index.php/materialen/93-de-bovenkamer>) is een handleiding bij het opzoekboek voor leerlingen, met visuele middelen zoals foto's, kleuren en schema's. Om (anderstalige) leerlingen op een speelse wijze kennis te laten maken met het Nederlandse taalsysteem.
Auteur: Josee Coenen

Zien is Snappen (<http://www.watenhoe-nt2.nl/index.php/materialen/91-zien-is-snappen> of https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/zien-is-snappen_publicatie.pdf) is een vooral visuele handleiding voor taalonderwijs in groep 1-4 met een of meer anderstalige kinderen in de klas.
Auteurs: Josee Coenen en Marije Heijdenrijk

Colofon

Dit is een uitgave van Adviescentrum HaarlemTaal en De Internationale Taalklas

Vormgeving: Tekst en Uitleg, Haarlem

Druk: Drukkerij Groen, Hoofddorp

Internationale Taalklas Haarlem

Adviescentrum HaarlemTaal

Internationale Taalklas Haarlem

Adviescentrum HaarlemTaal